

PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Aspecte teoretice și practice

Autori:

Daniela-Maria Crețu

Sandra Sinfield

Tom Burns

Sandra Abegglen

Livia Ilie

Carmen Sonia Dușe

Daniela Roxana Andron

Laura Florentina Stoica

Adriana Nicu

Alina Georgeta Mag

Gabriela Gruber

DANIELA-MARIA CREȚU
(Coordonator)

PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Aspecte teoretice și practice

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2019

Colecția ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Predarea și învățarea în învățământul superior : aspecte teoretice și practice / coord.: Daniela-Maria Crețu. - București : Editura Universitară, 2019
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-0896-9

I. Crețu, Daniela-Maria (coord.)

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062808969

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2019
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 07217 CARTE / 0745.200.357
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Cuprins

Introducere	11
Prezentarea autorilor	13
Capitolul 1. Strategii didactice centrate pe studenți	17
1.1 Abordarea pedagogică a centrării pe studenți	17
1.2 Niveluri ale predării și centrarea pe studenți	19
1.3 Taxonomii ale obiectivelor educaționale	22
1.3.1 Taxonomia lui Bloom	22
1.3.2 Taxonomia SOLO	26
1.4 Rigoare și relevanță în predare și învățare	28
1.5 De la prelegerea tradițională la prelegerea interactivă	32
1.6 Metode active și interactive de predare și învățare utilizabile în cadrul activităților didactice universitare	34
1.6.1 Metode pentru începutul activităților didactice	36
1.6.2 Metode utilizabile pe parcursul activităților didactice	38
1.6.3 Metode pentru finalul activităților didactice	42
1.7 Adaptarea predării, învățării și evaluării la nevoile speciale ale studenților cu dizabilități	45
1.7.1 Dizabilitatea vizuală	47
1.7.2 Dizabilitatea auditivă	48
1.7.3 Dizabilitățile de mobilitate	49
1.7.4 Deficitul de atenție însoțit de tulburare hiperkinetică (ADHD)	50
1.7.5 Tulburările din spectrul autist (TSA)	51
1.8 Modelul SCALE-UP – un cadru pentru învățare activă și interactivă	53
1.9 Modelul MUSIC și strategii de motivare a studenților pentru învățare	55
1.10 Exerciții de autocunoaștere și intercunoaștere în grupele de studenți	61
Bibliografie	64
Capitolul 2. Strategii creative pentru succesul studenților în învățare	69
2.1 Introducere	69
2.2 Abilități de studiu	70

2.3	Modulul „model”	73
2.4	Acționează. Relaționează. Comunică	74
	2.4.1 Întrebări nu răspunsuri	75
	2.4.2 Jocul de rol și simularea	75
	2.4.3 Învățarea activă	76
2.5	Utilizarea practicilor creative și vizuale	77
	2.5.1 Colaje	78
	2.5.2 Desenul orb	79
	2.5.3 Desenați mai mult. Desenați digital	80
2.6	Promovarea multimodalității și valorificarea tehnologiei digitale	81
	2.6.1 Practica multimodală și expoziția multimodală	82
	2.6.2 Valorificarea tehnologiei	83
2.7	Practici academice	85
	2.7.1 Citirea: Harta textului	85
	2.7.2 Scrierea pentru a învăța	86
	2.7.3 Crearea de evaluări semnificative	88
2.8	Concluzii și recomandări	90
	Bibliografie	91
Capitolul 3. Excelența în predare. Exemple de bune practici		95
3.1	Introducere	95
3.2	Ce reprezintă predarea exemplară?	95
3.3	Modelul bidimensional de predare eficientă	97
3.4	Exemple de bune practici	99
	Bibliografie	103
Capitolul 4. Utilizarea resurselor educaționale deschise în învățarea academică		105
4.1	De ce avem nevoie de Resurse Educaționale Deschise (RED)	105
4.2	Despre Generația Z și implicațiile ei educaționale	107
4.3	Ce sunt și ce cuprind resursele educaționale deschise?	109
	4.3.1 Despre licențe	113
	4.3.2 Avantajele și limitele utilizării resurselor educaționale deschise	116
	4.3.3 Cum să realizăm resurse educaționale deschise?	117
	4.3.4 Calitatea resurselor educaționale deschise	121
4.4	Proiectul EU-StORE	126
	4.4.1 Crearea scenariilor de învățare utilizând RED	127
4.5	Unde putem găsi RED?	131
4.6	Cum să folosim RED în predare?	135
	Bibliografie	136

Capitolul 5. Impactul tehnologiei asupra procesului didactic	139
5.1 Introducere.....	139
5.2 Activizarea predării prin utilizarea tehnologiei	141
5.2.1 Prelegerea interactivă.....	142
5.2.2 Munca individuală sau în colaborare, modalități de eficientizare a evaluării	148
5.3 Concluzii.....	154
Bibliografie	155
Capitolul 6. Tehnici de accesibilizare a materialelor didactice digitale .	157
6.1 Introducere.....	157
6.2 Construirea unei prezentări digitale accesibilizate	159
6.2.1 Accesibilizarea textului.....	161
6.2.2 Accesibilizarea obiectelor grafice	163
6.2.3 Accesibilizarea tabelelor	165
6.2.4 Efectele de tranziție.....	166
6.2.5 Fișierele multimedia.....	167
6.2.6 Panoul Outline.....	167
6.3 Editarea unui document electronic accesibilizat	167
6.3.1 Formatarea și structura documentului	168
6.3.2 Paragrafe	169
6.3.3 Liste.....	170
6.3.4 Accesibilizarea tabelelor și a obiectelor grafice.....	170
6.3.5 Verificarea audio a conținutului unui document Word...	172
6.3.6 Accesibilizarea formulelor matematice.....	172
6.3.7 Forma finală și tipărirea documentului	173
6.4 Editarea foilor de calcul accesibilizate	174
6.4.1 Conținutul unei foi de calcul.....	174
6.4.2 Definirea tabelelor.....	175
6.4.3 Casetele de comentariu	175
6.4.4 Diagrame și alte obiecte grafice	176
6.4.5 Verificarea audio a foii de calcul	176
6.4.6 Forma finală și tipărirea documentului	176
6.5 Salvarea unui document accesibilizat în format PDF.....	177
6.6 Utilizarea instrumentului Accesibility Checker pentru documentele Microsoft Office.....	178
6.7 Concluzii.....	179
Bibliografie	180

Capitolul 7. Dezvoltarea și evaluarea competențelor transversale în mediul universitar	183
7.1 Introducere.....	183
7.2 Cadrul conceptual și tentative de operaționalizare a competențelor	184
7.2.1 Competențele pot fi dezvoltate prin învățare	187
7.2.2 Competențele pot fi corelate cu performanța și cu calificarea	188
7.2.3 Competențele pot fi cuantificate prin descriptorii de performanță	191
7.2.3.1 Cunoștințele – componentă a competenței	193
7.2.3.2 Abilitățile – componentă a competenței	195
7.2.3.3 Atitudinile – componentă a competenței	196
7.2.3.4 Cuantificarea competențelor prin descriptorii de performanță	198
7.2.4 Competențele pot fi caracterizate pe două axe: autonomie și responsabilitate	203
7.3 Competențele transversale – precizări terminologice.....	204
7.3.1 Preocupări privind evaluarea competențelor transversale.....	206
7.4 Concluzii.....	211
Bibliografie	212
Capitolul 8. Relații educaționale în mediul universitar	217
8.1 Importanța relațiilor educaționale în universitate	217
8.2 Relații și interacțiuni educaționale în mediul academic	220
8.3 Caracterul etic și formativ al relațiilor educaționale	225
8.4 Recomandări practice pentru relaționarea eficientă cu studenții	228
Bibliografie	232
Capitolul 9. Etica academică și elemente de didactică a acesteia	235
9.1 Introducere.....	235
9.2 Definirea termenilor. Raportul între etică, morală și moralitate	236
9.3 Categoriile etice fundamentale și principii etice	238
9.4 Teorii etice cu impact asupra eticii academice contemporane .	240
9.5 Etica academică și problemele sale specifice	243
9.5.1 Etica academică.....	243
9.5.2 Probleme specifice eticii academice	244

9.5.2.1	Probleme etice referitoare la activitatea în clasă.....	244
9.5.2.2	Etica cercetării științifice	247
9.6	Dilema morală - instrument pentru educația etică a studenților	250
9.7	Elemente de didactică a eticii academice	253
9.7.1	Competențe în etica academică.....	253
9.7.2	Strategii și metode care pot fi utilizate în predarea eticii academice	255
9.7.2.1	Strategii în predarea eticii	255
9.7.2.2	Metode etice.....	256
	Bibliografie	262

Introducere

Cadrelor didactice care predau în învățământul superior, debutante sau cu experiență, se confruntă cu numeroase provocări. Masificarea studiilor superioare, diversificarea populației studențești și a nevoilor acestora, expansiunea rapidă a utilizării tehnologiei, motivarea studenților pentru învățare, presiunea de a dezvolta noi competențe viitorilor absolvenți, cerute de angajatori și de evoluția societății, ar fi câteva dintre acestea. Formarea inițială pentru profesia didactică se dovedește a fi insuficientă în fața unor asemenea provocări. Răspunsurile pot fi extrase din zona formării continue, atât de necesară fiecărui cadru didactic.

Înțelegând această nevoie și faptul că dezvoltarea profesională a cadrelor didactice este fundamentală pentru progresul în ceea ce privește practicile academice, o echipă de profesori din cadrul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic (DPPD), cu sprijinul echipei manageriale a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (ULBS), a demarat în 2014 un program de formare în domeniul pedagogiei învățământului superior, denumit „Dezvoltarea competențelor pedagogice ale cadrelor didactice din ULBS”. Programul a fost structurat pe patru ateliere de lucru: Curriculum universitar; Excelența în predare și exemple de bune practice; Strategii didactice centrate pe student; Evaluarea în mediul universitar. Peste 200 de profesori din ULBS au participat atunci la acele ateliere, iar feedback-ul a fost unul pozitiv. Mai mult chiar, au fost multiple solicitări pentru reluarea periodică a unor asemenea demersuri. Ceea ce s-a început atunci, a fost mai apoi continuat și dezvoltat în anii următori prin proiecte mai ample, inițiate și de alte structuri din universitate, care au vizat pe lângă dimensiunea pedagogică și pe cea legată de cercetare. În aceste proiecte s-a apelat la experiența unor formatori interni, dar și a unor formatori internaționali. Autorii acestui volum se numără printre formatorii implicați în unele dintre aceste proiecte, derulate în ultimii ani în ULBS, pe dimensiunea pedagogică.

Sesiunile și atelierele de formare a cadrelor didactice universitare au oferit acestora șansa să se cunoască mai bine, să discute despre probleme comune, să caute soluții, să vină în contact cu practici și idei noi, ca surse pentru dezvoltarea profesională continuă. Aceste acțiuni concrete în planul formării pedagogice au inspirat și prezenta lucrare. Așa se explică de ce tematica abordată în volum a fost generată nu atât de o logică specifică domeniului pedagogiei universitare, cât mai ales de ceea ce a constituit „prioritate” la nivel de formare pedagogică în universitate.

Conștienți fiind că nu putem reda în paginile acestei cărți realitatea vie a acțiunilor de formare, exprimabilă la nivel de relații, comunicare, dinamică a grupurilor, trăiri, am ales totuși să așternem pe hârtie o parte din ceea ce noi am realizat. Gândul că demersul nostru poate inspira eforturile de dezvoltare profesională, asumate de către alți profesori din mediul academic ne-a motivat, în contextul în care numărul lucrărilor din zona pedagogiei universitare este destul de restrâns în literatura de specialitate românească.

Astfel, au fost abordate aspecte pedagogice comune pe care le presupun activitățile didactice cu studenții, indiferent de disciplina predată, cum ar fi: utilizarea strategiilor didactice centrate pe studenți, extinderea practicilor de predare și învățare incluzive, accesibilizarea materialelor didactice pentru studenții cu nevoi educaționale speciale, promovarea creativității studenților și a relațiilor educaționale pozitive, valorificarea tehnologiei și a resurselor educaționale deschise în învățământul superior, formarea și evaluarea competențelor transversale ale studenților, promovarea dimensiunii etice a activității academice. Lucrarea sprijină înțelegerea teoriei și a implicațiilor acesteia pentru practica educațională, introduce concepte educaționale cheie, dar include și exemple de bune practici în activitatea didactică cu studenții, valorificând o bibliografie bogată și de actualitate din domeniul educației, precum și experiența profesională a autorilor. Fiecare capitol are propria secțiune de bibliografie și poate fi citit independent de celelalte și în orice ordine, în funcție de interesul cititorilor. Exercițiul reflexiv asumat de cititori le va permite acestora transferul ideilor sau practicilor spre contexte disciplinare specifice.

Prezenta lucrare se adresează cadrelor didactice din învățământul superior și își propune să devină un sprijin pentru dezvoltarea de practici de predare și de stimulare a învățării, adaptate contextelor academice. De conținutul acesteia pot însă beneficia și studenții în domeniul Științelor educației, aspirații la o carieră în învățământul superior (indiferent de domeniu), formatorii care lucrează cu adulți.

Acest volum, precum și acțiunile de dezvoltare pedagogică a cadrelor didactice universitare care l-au inspirat, reprezintă un posibil exemplu al modului în care profesorii din departamente și instituții diferite pot colabora în beneficiul studenților și al furnizorilor din învățământ superior. Atunci când suntem deschiși spre schimbul de idei și de practici, când ne completăm prin pregătire și experiență, șansa de a aduce progres, schimbare și inspirație în mediul academic este mai mare. Este totodată și speranța care însoțește această lucrare.

Conf. univ.dr. Daniela-Maria Crețu
Sibiu, 14 martie 2019

Prezentarea autorilor

Daniela-Maria Crețu este conferențiar universitar la Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. A obținut doctoratul în Științele Educației în anul 2003, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Are o experiență profesională de peste 20 de ani în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice. Domeniile principale de interes sunt: instruirea activă și interactivă, gândirea critică, motivația învățării. A publicat 10 volume de specialitate și cursuri universitare (6 ca autor și 4 în calitate de coautor), dintre care amintim: *Student Learning Motivation* (2016), *Metodologia cercetării educaționale* (2015), *Strategii didactice interactive* (2013), *Dezvoltare curriculară* (2007), *Pedagogie pentru definitivat și gradul didactic II* (coautor, 2009), *Pedagogie. Formarea inițială a profesorilor* (coautor, 2005). De asemenea, a publicat peste 40 de articole, capitole și studii în reviste și cărți de specialitate sau în volumele unor manifestări științifice naționale și internaționale.

Sandra Sinfield este conferențiar la Centrul pentru Dezvoltare Profesională și Educațională (CPED) de la London Metropolitan University, Marea Britanie. Este co-autor al lucrărilor: *Predarea, învățarea și abilitățile de studiu: un ghid pentru tutori* (2004) și *Abilitățile esențiale de studiu: ghidul complet pentru a reuși la universitate* (2016, ediția a 4-a) și co-fondator al Asociației pentru Dezvoltarea Învățării în Învățământul Superior. A lucrat ca tehnician de laborator, copywriter independent, editor executiv (*Medicine Digest*) și a colaborat cu Islington Green School pentru o piesă comunitară, *Whose Life is it Anyway?*, scrisă de Alan Clarke și produsă la Saddlers Wells. Cu Tom Burns, ea a făcut teatru și film în locuri neobișnuite și este interesată de creativitate ca practică emancipatoare în învățământul superior. Aflați mai multe despre activitatea sa la <https://becomingeducational.wordpress.com/> și: <https://www.facebook.com/LondonMetStudyChat/>

Tom Burns este conferențiar în domeniul educației și dezvoltării învățării, în cadrul Centrului pentru Dezvoltarea Profesională și Educațională (CPED) de la London Metropolitan University, Marea Britanie, care dezvoltă inovații, concentrându-se în special pe practici care stârnesc curiozitatea studenților, valorifică creativitatea și dezvoltă puterea și vocea. Tom este co-autor al lucrărilor *Predarea, învățarea și abilitățile de studiu: un ghid pentru tutori*

(2004) și *Abilitățile esențiale de studiu: ghidul complet pentru a reuși la universitate* (2016, ediția a 4-a). Întotdeauna interesat de teatru și artă, și rolul lor în predare și învățare, a creat terenuri de joacă și festivaluri pentru comunitatea locală. Încă în calitate de student, a înființat și a condus primul Festival Internațional Dario. Ulterior, a realizat o producție - *Bouncers* cu care a făcut un tur al locurilor muzicale din Creta, a scris și a realizat un film de lung metraj (*Eight Days from Yesterday*), a scris cursuri și materiale pentru învățare într-o multitudine de contexte, câștigând în 1998 un premiu (aur) IVCA (International Visual Communication Association) pentru educație. Aflați mai multe despre activitatea sa aici: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/author/tom-burns> și aici: <https://study.sagepub.com/burnsandsinfield4e> și aici: <https://www.facebook.com/Essential-Study-Skills-A-Complete-Guide-to-Success-at-University-793068417477014/>

Sandra Abegglen a fost conferențiar și titular de curs la programul de licență în Studii Educaționale la London Metropolitan University, Marea Britanie, iar în prezent este universitar independent stabilit în Calgary, Canada. Interesele sale de cercetare sunt în mentorat, învățare și predare creativă, narațiuni vizuale, identitate și metode de cercetare calitativă. A scris despre propria practică de predare într-o varietate de cărți și jurnale și a participat activ la evenimente de învățare creativă. Găsiți site-ul său personal la: <https://sandra-abegglen.com/>. Blogul ei despre activitatea de mentorat poate fi găsit la: <http://peermentoringinpractice.com>

Livia Ilie este profesor universitar doctor, cu un MBA în Finanțe și un doctorat în Economie, are o experiență în predare și cercetare de 25 de ani la Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu și 15 ani de experiență managerială în Programul MBA Canadian și în Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (ULBS). Din 2012 este prorector, responsabil cu dezvoltarea strategică a universității și este interesată cu prioritate de inițierea, implementarea și sprijinirea unor acțiuni și intervenții la nivelul ULBS cu impact asupra dezvoltării economico-sociale și culturale sustenabile a comunității. De asemenea, în ultimii 10 ani a dezvoltat un interes special în inițierea și implementarea unor proiecte de îmbunătățire a activităților didactice cu impact asupra pregătirii studenților pentru un mediu în continuă schimbare.

Carmen Sonia Dușe este profesor universitar doctor și director al Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic, Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Este doctor în

Management din anul 2005. Domenii sale de competență: management educațional, evaluare instituțională, managementul resurselor umane, didactica domeniului educației tehnologice. Lucrări publicate: *Ghid de formare a profesorilor mentori* (coord., 2017), *Manual pentru mentori* (coord., 2015), *Didactica educației inginerești* (coautor, 2014), *Managementul resurselor umane* (coautor, 2011), *Politici educaționale în spațiul universitar* (coautor, 2011).

Daniela Roxana Andron este doctor în Management și conferențiar universitar, la Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, din cadrul Facultății de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Domenii de competență: management, didactica științelor economice. Lucrări publicate: *Didactica științelor economice în contextul ariei curriculare. Particularități în învățământul universitar* (2011), *Managementul riscului în afaceri. Deziderate și realități românești în perioada premergătoare crizei economice* (2011), *Aspecte ale didacticii educației tehnologice în formarea continuă a profesorilor* (2009), *Didactica specialității - științe economice* (2008), *Ghid de formare a profesorilor mentori* (coautor, 2017), *Îndrumar pentru practică pedagogică* (coautor, 2008). Este membru al International Study Association on Teachers and Teaching din 2017. A editat trei volume în colecția *Gaudeamus* la ULBS, cu cercetări realizate de studenți: *Cercetare pedagogică* (2011), *Arta Predării* (2013), *Tehnici de predare și evaluare* (2013).

Florentina Laura Stoica este conferențiar universitar doctor la Departamentul de Matematică și Informatică, Facultatea de Științe, Universitatea „Lucian Blaga din Sibiu. A obținut diploma de doctor în Informatică la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anul 2014. Din 2007 este membru al grupului de cercetare *Modelarea și verificarea sistemelor inteligente* din cadrul Centrului de Cercetare Științifică în Informatică și Tehnologia Informației, cu rezultate în implementarea de proiecte cu caracter educațional sau de cercetare, naționale sau internaționale. Interesele sale de cercetare includ model checking, logici temporale și verificarea automată a sistemelor software. Este autoarea a două cărți de specialitate, publicate în edituri recunoscute CNCS și a 40 de articole, lucrări științifice și studii în: reviste de specialitate de circulație internațională, cotate ISI sau indexate în baze de date internaționale specifice domeniului și reviste de circulație națională recunoscute CNCS.

Adriana Nicu este conferențiar la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, doctor în Științele Educației la Universitatea din București, din 2006. Domeniile competență sunt formarea inițială și continuă a cadrelor didactice și politicile educaționale. Coordonează programul de licență: *Pedagogia învățământului primar și preșcolar* (cu frecvență și ID). Lucrări de referință ca unic autor: *Strategii de formare a gândirii critice* (2007); *Politici educaționale. Repere teoretice și pragmatice* (2013) și coautor: *Pedagogie și elemente de psihologie pentru formarea continuă a cadrelor didactice* (2004); *Pedagogie. Formarea inițială a profesorilor* (2005); *Pedagogie pentru definitivat și gradul didactic II* (2009). Semnează capitole în cărți la edituri de prestigiu (Sense Publishers, 2015 - coautor; IGI Global, 2018 – unic autor), precum și articole în reviste de specialitate, indexate în baze de date internaționale.

Alina Georgeta Mag este lector universitar doctor la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, în cadrul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic. În 2001 a absolvit Facultatea de Psihologie la Sibiu, iar în 2012 a obținut titlul de doctor în Științele Educației, în cadrul Universității din București. S-a specializat în educație timpurie, educația adulților și, recent, în educație incluzivă. A publicat până în prezent patru volume ca unic autor, reprezentative fiind: *Relația cu copilul într-o lume modernă. Ghid practic* (2012) și *Reconstrucția sistemului de relații educaționale în contextul educației timpurii* (2013), dar și numeroase articole în reviste de specialitate de circulație internațională și națională. Din 2018, coordonează primul program de master în educație incluzivă din universitatea sibiană. Implicată activ în munca didactică, de formare și de cercetare, crede cu convingere într-un sistem de formare care promovează modele și valori autentice, într-o școală care formează, nu informează, învățându-i pe tineri să gândească, să trăiască, să vibreze.

Gruber Gabriela este conferențiar universitar la Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Facultatea de Științe Socio-Umane Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Este doctor în Istorie din 2006 al aceleiași universități. Domenii de competență: istorie contemporană, didactica istoriei și a culturii civice, practica pedagogică, didactica ariei curriculare Om și societate, etică și deontologie didactică. Dintre lucrări publicate menționăm: *Didactica specialității: Istorie și cultură civică* (2009); *Partidul Național Liberal Gheorghe I. Brătianu* (2013), *Didactica istoriei și formarea de competențe* (2016).

Capitolul 1

Strategii didactice centrate pe studenți

Daniela Crețu

1.1 Abordarea pedagogică a centrării pe studenți

Centrarea pe studenți este un concept utilizat tot mai mult în teoria și practica educațională din învățământul superior și „este adeseori văzută în opoziție cu centrarea pe profesori, ca și cum practicile ar putea fi doar ale unora sau altora” (Taylor, 2013, p. 42). Cele două abordări pot fi percepute mai degrabă ca aflându-se într-un raport de complementaritate, decât de opoziție. Profesorii și studenții sunt părți ale aceluiași proces, iar predarea și învățarea sunt activități care se condiționează reciproc. Cu toate acestea, centrarea pe profesor și pe predare este asociată cu practica transmiterii informațiilor de la profesor spre studenți, folosind mai ales metoda prelegerii. Studenții receptează în mod pasiv informațiile, activitatea lor reducându-se de cele mai multe ori la a lua notițe. O astfel de abordare a instruirii lasă puțin timp și loc pentru ca studenții să valorifice conținutul prin interpretări, analize, dezbateri și predispune la o învățare pasivă, la absența spiritului critic și plictiseală. Această abordare a fost criticată în literatura de specialitate.

Paradigma centrării pe studenți câștigă teren în învățământul superior, provocând cadrele didactice universitare să organizeze predarea astfel încât să maximizeze învățarea. În accepțiune modernă, „a preda înseamnă a organiza și dirija experiențe de învățare” (Chiș, 2001, p.73). Centrarea pe studenți nu reprezintă doar un stil de predare diferit, ci solicită cadrelor didactice să înțeleagă în mod real nevoia de a acorda atenție studenților și procesului de învățare al acestora (Blackie, Case & Jawitz, 2010).

Inventariind literatura de specialitate, Lea, Stephenson și Troy (2003, p. 322) summarizează șapte elemente pe care se construiește abordarea pedagogică centrată pe studenți:

- promovarea învățării active, mai degrabă decât a învățării pasive;
- accentul pe învățarea de profunzime și pe înțelegere;
- creșterea responsabilității din partea studentului;
- creșterea autonomiei celui care învață;
- interdependența dintre profesor și studenți;

- respectul reciproc în relația profesor-studenți;
- abordarea reflexivă a procesului de predare-învățare din partea profesorului și a studentului.

Cannon și Newble (2000, p.16) consideră că în centrarea pe studenți „activitatea și responsabilitatea studentului sunt definatorii, contrastând cu accentul pe controlul profesorului și pe acoperirea conținutului academic în predarea convențională”. În cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană și intitulat: *Timpul pentru o nouă paradigmă în educație: Învățarea centrată pe studenți*, Attard (2010) oferă o definiție a ceea ce înseamnă învățarea centrată pe studenți:

Învățarea centrată pe studenți reprezintă atât o mentalitate, cât și o cultură într-o instituție de învățământ superior dată și este o abordare de învățare care este în mare măsură legată și susținută de teoriile constructiviste ale învățării. Se caracterizează prin metode inovatoare de predare, care vizează promovarea învățării în comunicarea cu profesorii și ceilalți cursanți și care consideră studenții ca participanți activi la învățarea proprie, favorizând abilități transferabile, cum ar fi: rezolvarea problemelor, gândirea critică și gândirea reflexivă (p.5).

Aplicată corect, abordarea pedagogică a centrării pe studenți, aduce beneficii pentru aceștia, pentru profesori și pentru instituție. Integrarea studenților ca parte a comunității academice, dezvoltarea motivației învățării, încurajarea independenței și a responsabilității în învățare, luarea în considerare a nevoilor diferite ale studenților se numără printre beneficiile pe care această abordare le aduce pentru studenți (Attard, 2010). Și cadrele didactice se pot bucura de beneficiile centrării pe studenți: au posibilitatea de a exercita un rol mai interesant (cel de facilitator), oferă soluții la problema masificării și diversității studenților, încurajează dezvoltarea profesională continuă. La nivel instituțional, centrarea pe studenți susține creșterea calității educației, sporește gradul de atractivitate a studiilor pentru studenți, reducând rata de abandon și promovează o cultură a învățării continue (Attard, 2010).

În spiritul aceluiași idei, Ellis și Goodyear (2010, p. 25) descriu șase principii care caracterizează învățarea efectivă a studenților la universitate:

- **Învățarea este individuală** din moment ce fiecare cursant își construiește propriile cunoștințe într-un mod unic, folosind experiențele anterioare și cunoștințele existente pentru a da sens noilor informații. Aceasta, desigur, nu înseamnă că învățarea este întotdeauna un proces izolat. Ceea ce se poate realiza împreună cu alții este adesea mai bogat decât ceea ce se poate face singur. O astfel de învățare poate avea loc în situații formale, nonformale și informale.

- **Învățarea este provocatoare** deoarece fiecare cursant pătrunde într-un spațiu necunoscut de noi cunoștințe, concepte sau abilități. Acest spațiu poate fi instabil, incomod sau chiar stresant pe măsură ce studentul oscilează între cunoștințe vechi și noi. Provocarea este esențială pentru învățare, dar nu trebuie să devină copleșitoare.
- **Învățarea este activă** deoarece fiecare cursant trebuie să depună eforturi mintale pentru a înțelege o nouă sarcină sau un concept.
- **Învățarea este autoreglată** deoarece fiecare cursant trebuie să fie conștient de ceea ce știe, de ceea ce nu știe și de capacitatea de a lua măsuri bazate pe acest lucru. Cursanții eficienți vor avea cunoștințe despre modul în care vor învăța și vor putea să folosească aceste cunoștințe pentru a-și monitoriza și adapta abordarea.
- **Învățarea este situațională** iar studenții vor fi provocați să transfere ceea ce au învățat dintr-un context în altul. Învățarea la universitate necesită utilizarea cunoștințelor abstracte din contexte specifice și capacitatea de a lucra cu moduri diferite de cunoaștere.
- **Învățarea este orientată spre obiective**, deoarece studenții au nevoie de obiective explicite pentru a învăța. Aceste obiective pot fi stabilite de către profesor, dar și de către cursanți.

Aceste principii ajută la stabilirea modului în care practicile universitare ar trebui să plaseze studenții și învățarea în centru. Dacă învățarea este rațiunea de a fi pentru universități (Taylor, 2013) atunci profesorii, curriculumul, predarea, evaluarea, facilitățile instituționale trebuie corelate pentru a susține centrarea pe studenți și pe procesul învățării, recunoscând atributele și rolurile active ale cursanților.

1.2 Niveluri ale predării și centrarea pe studenți

Hattie (2014) apreciază că profesorii sunt factorii cu cea mai mare influență asupra învățării. Ei trebuie să fie „îndrumători, influenți, grijulii, implicați activ și cu pasiune în procesul de predare și învățare” (Hattie, 2014, p. 48).

Felul în care profesorii predau depinde în mod hotărâtor de ceea ce cred ei despre predare. Biggs și Tang (2007) ne propun trei niveluri de abordare a predării cu privire la învățare, în care accentele sunt diferite.

- **Nivelul I: Accentul pe ceea ce este studentul**

Profesorii care se plasează ca mentalitate și practici de instruire la nivelul I se concentrează pe diferențele dintre studenți. În opinia lor, există studenți buni și studenți slabi. Responsabilitatea lor ca profesori este să cunoască conținutul cât mai bine și să îl expună clar. Scopul este de a transmite

informația, de obicei prin prelegere. Este problema studentului dacă frecventează cursurile, dacă își ia notițe, dacă citește bibliografia.

Evaluarea este un mod de a ierarhiza studenții, de a-i identifica pe cei buni și pe cei mai puțin buni. Când studenții nu învață, aceasta se datorează unui deficit care poate să țină de: abilități, atitudini, deprinderi de studiu, motivație etc.

Nu se consideră că predarea ar fi problema. Felul în care studenții receptează conținuturile și nivelul de înțelegere a acestora nu constituie o prioritate pentru profesor. În lipsa momentelor de reflecție din partea profesorului, predarea nu are șanse să se modifice.

- **Nivelul II: Accentul pe ceea ce face profesorul**

Profesorii care se plasează la nivelul II se bazează în predare tot pe transmitere de informații, dar se străduiesc să obțină o armonie a deprinderilor de predare. Se concentrează pe ceea ce ar trebui să facă ei mai bine la clasă: să aibă claritate în predare, să ofere suporturi vizuale, să păstreze contactul vizual cu studenții, să stabilească reguli ale grupei, etc. Învățarea este văzută ca un rezultat a ceea ce face profesorul, iar predarea ca un set de competențe. Cu cât ai mai multe competențe, cu atât ai mai mari șanse să fii un profesor bun. Sigur că predarea se sprijină pe competențe, dar problema este în ce măsură aceste competențe au efectul dorit asupra învățării studenților. Un management bun nu este un scop în sine, ci devine important pentru a crea condițiile pentru ca o învățare de calitate să se producă.

- **Nivelul III: Accentul pe ce face studentul**

La acest nivel, cadrele didactice se concentrează pe ceea ce fac studenții, pe învățare. Acest nivel exprimă o predare care sprijină învățarea. Accentul este pe ceea ce studentul face și pe cât de bine sunt atinse rezultatele în termeni de intenții (obiective). Predarea de calitate se sprijină pe stăpânirea diverselor metode de predare, dar dacă învățarea nu se produce, ele nu și-au atins scopul. La acest nivel, profesorii își pun întrebări, precum:

1. Care sunt **obiectivele cursului**? Ce trebuie să știe sau să știe să facă studenții ca urmare a participării la acest curs?
2. Ce fel de **activități de predare-învățare** sunt necesare pentru a atinge acele rezultate?
3. Cum îmi dau seama dacă studenții au atins obiectivele la nivelul așteptat (**evaluare**)?

Acest nivel este compatibil cu abordarea instrucțională a centrării pe studenți și necesită o viziune sistemică, care să ia în calcul toate componentele curriculare: finalități, conținuturi, metode și mijloace de predare, evaluare. Un asemenea nivel al predării necesită din partea cadrelor